

SÓLVEIG BESSA MAGNÚSDÓTTIR

GRUNNMENTASKÓLINN GRUNNUR

Sólveig Bessa Magnúsdóttir

Mikil þróun hefur orðið í fullorðinsfræðslu og símenntun á síðustu áratugum og flestir finna nám við sitt hæfi hvort sem það tengist starfi eða tómstundum. Til að koma til móts við sem flesta þarf námsframboð menntastofnana að vera fjölbreytt og taka tillit til ólíkra þarfa og getu námsmanna. Samstarf símenntunarstöðva sem sinna ólíkum markhópum getur verið ein leið til þess að þjónusta einstaklinga sem ef til vill hafa ekki fundið sér sinn stað.

Í þessari grein mun ég segja frá slíku samstarfi þar sem við, starfsfólk hjá Fræðslumiðstöð Vestfjarða, fengum að nota eina námskrá Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins og aðlaga hana að markhópi Fjölmennar, fullorðinsfræðslu fyrir fatlaða einstaklinga.

AÐDRAGANDI OG UNDIRBÚNINGUR

Hjá Fræðslumiðstöð Vestfjarða (FRMST) hefur verið boðið upp á margskonar námskeið og lengri námsleiðir í samstarfi við aðra fræðsluaðila. Meðal annars hefur verið samstarf um kennslu samkvæmt námskrám Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins (FA) sem eru ætlaðar fólki á vinnumarkaði sem komið er yfir tvítugt. Einnig

hefur FRMST haldið námskeið fyrir fólk með fötlun í samstarfi við Fjölmenn, fullorðinsfræðslu fyrir fatlaða einstaklinga.

Hluti af starfi símenntunarmiðstöðva er að kanna þörf fólks fyrir nám og þá í framhaldi að meta hvort það námsframboð sem til staðar er fullnægi þörfinni. Í ljós hefur komið að ekki hafa allir sem leita til FRMST fundið nám sem féll að þeirra þörfum. Því var leitað leiða til að bjóða upp á nám við hæfi og ná til fleiri einstaklinga. Fjölmenn kom snemma inn í undirbúningsvinnuna og sá alfarið um að fjármagna verkefnið og veita faglega ráðgjöf með það í huga á að ná til fleiri einstaklinga en áður hafði verið og bjóða upp á lengra og samfelldara nám, í stað einstakra námskeiða.

Í ljósi framangreinds var ákveðið haustið 2010 að fara af stað með tilraunaverkefni í samstarfi við FA með það í huga að aðlaga eina af námskrám FA að kennslu fyrir fólk sem ekki getur nýtt sér hefðbundið námsframboð vegna sérþækra námserfiðleika. Fyrir valinu varð námsleið FA, Grunnmenntaskóli, sem er 300 kennslustunda nám.

Til að halda utan um starfið var greinarhöfundur ráðinn sem verkefnastjóri og í byrjun nóvember 2010 hófst undirbúningur með það að markmiði að hefja kennslu fyrir áramót. Þegar hér var komið sögu þurfti að skilgreina nánar fyrir hverja námið væri. Niðurstaðan var sú að námið þyrfti að henta fólki með náms- eða félagslegar hindranir þess eðlis að það gæti ekki nýtt sér almennar námskrár FA. Einnig var ákveðið að í nemendahópnum mætti að hámarki vera átta manns og að námið væri einstaklingsmiðað, við hæfi hvers og eins og á þeim hraða sem hverjum og einum hentaði.

Námskráin Grunnmenntaskóli var valin, eins og áður sagði, en jafnframt löguð að væntanlegum markhóp. Lítilsháttar breytingar voru gerðar þar sem námsþátturinn þjónusta

Tafla 1. Námsþættir, breytingar og fjöldi tíma á önn

Námsþáttur	Kst. alls FA	Kst. FRMST			Kst. alls FRMST
		2010-2	2011-1	2011-2	
Kynning	5	1	3	1	5
Sjálfsstyrking og samskipti	20		20	0	20
Samfélagsfræði og umhverfi	0	10			10
Námstækni	10		10		10
Íslenska	55	7	48		55
Framsögn og ræðumennska	15			15	15
Enska	40		40		40
Stærðfræði	40			40	40
Tölvu- og upplýsingatækni	40	6	23	11	40
Þjónusta	10				0
Verkefnavinna	25			25	25
Náms- og starfsráðgjöf	15			14	14
Færnimappa	20			20	20
Mat á námi og skólstarfi	5			6	6
Samtals	300	24	144	132	300

datt út en í staðinn voru settir inn þættir um samfélagsfræði og umhverfi. Einnig voru gerðar lítilsháttar áherslubreytingar í einstaka námsþáttum. Námsþætti og kennslustundafjöldi má sjá í töflu hér að neðan.

Næsta skref var að kynna námsleiðina og finna þá nemendur sem gætu nýtt sér þetta nám. Ýmsar leiðir voru farnar til þess. Nokkrir einstaklingar höfðu þá þegar gefið sig fram við FRMST og leitað eftir námi við hæfi og hafði verkefnastjóri samband við þessa einstaklinga. Einnig var haft samband við ýmsa aðila á svæðinu sem ætla mætti að næðu til hugsanlegra nemenda. Þar má nefna félagsþjónustu sveitarfélaganna, Vesturafli – geðræktarstöð, VIRK, Starfsendurhæfingarsjóð verkalýðsfélaganna, Starfsendurhæfingu Vestfjarða og fleiri. Þegar námið hófst voru sjö einstaklingar skráðir. Ákveðið var að kenna tvær vikur fyrir júl árið 2010, aðallega til að koma verkefninu af stað og missa ekki þá nemendur sem voru búnir að bíða sem lengst. Námsbrautin hlaut nafnið Grunnmenntaskólinn Grunnur.

NÁMIÐ

Nemendur

Námið spannaði þrjár annir þó að sú fyrsta væri einungis í tvær vikur. Í hópnum voru alls níu nemendur en aðeins þrír voru allan tímann. Ýmsar ástæður voru fyrir því að nemendur hættu og nýir komu inn í hópinn svo sem flutningur á annað svæði, atvinnuþátttaka eða aðrar persónulegar ástæður. Nemendahópurinn var langt í frá að vera einsleitur. Aldursdreifingin var mikil eða frá 18-48 ára, fjórir karlar og fimm konur. Bakgrunnur nemenda var mjög misjafn og ástæða þess að þeir sóttust eftir þessu námi var af ýmsum toga. Allir áttu þeir það þó sameiginlegt að hafa átt rofna skólagöngu að baki og átt erfitt með að finna nám við sitt hæfi og námsumhverfi þar sem tekið væri tillit til þarfa þeirra.

Tilgangur og markmið

Mikil áhersla var lögð á að nemendur efldu með sér sjálfstraust og sjálfsvitund með því að takast á við skemmtileg verkefni við hæfi hvers og eins. Má segja að þetta hafi verið yfirlitmiðmið því léleg sjálfsmynd og lítil trú á eigin getu er áberandi hjá

einstaklingum sem eiga rofna skólagöngu að baki. Viðfangs-efnin áttu jafnframt að fela í sér nýja þekkingu og færni sem auðveldaði nemendum að takast á við ný og ögrandi verkefni. Færni sem gæti nýst í áframhaldandi námi, á vinnumarkaði eða í einkalífi. Síðast en ekki síst var markmiðið að auka lífsgæði nemenda með virkni og samvinnu. Að vera hluti af hópnum og námsumhverfi, taka þátt í umræðum, bera virðingu fyrir hvert öðru og sýna umburðarlyndi, eru allt þættir sem leiða til bættra lífsgæða og ánægju. Áhersla var lögð á mætingu og stundvísi sem leið til að halda virkni og daglegum venjum.

Leiðir

Mikil var lagt upp úr einstaklingsmiðuðu námi þar sem nemandinn stýrði sem mest sjálfur á hvað hann vildi leggja áherslu og á hvaða hraða honum hentaði best að fara yfir námsefnið. Nemendur settu sér markmið í upphafi annar og lögð var áhersla á að nemandinn nýtti styrkleika sína. Námsefni var því útbúið í greinum eins og íslensku, ensku, stærðfræði og tölvum og miðað við þarfir hvers og eins en ekki farið í það sama hjá öllum í hópnum. Áhersla var lögð á að nemandinn tæki ábyrgð á eigin námi, hann gerði sér yfirlitmiðmið í upphafi annar en einnig markmið fyrir hvern námsþátt. Á þann hátt gerði nemandinn sér grein fyrir að hann væri í námi sem miðaðist að hans getu og þörfum en ekki annarra. Í annarlok fór nemandi ásamt leiðbeinanda yfir markmiðin og árangur var metinn.

Námstillöggun

Á haustönn 2010 var kennt í tvær vikur, frá 22. nóvember til 1. desember. Vorönn 2011 hófst 17. janúar og lauk 7. apríl. Haustönn 2011 hófst 19. september og lauk 8. desember. Kennt var á mánudögum, þriðjudögum, miðvikudögum og fimmtudögum kl. 9:40-12:00. Þrjár kennslustundir á dag með tveimur 10 mínútna pásam. Heimanám var lítið sem ekkert og engin próf tekin. Mætingarskylda var 80% í samræmi við reglur FA og gerðar voru kröfur um að nemendur tilkynntu forföll til umsjónarmanns. Námsgreinar voru kenndar í lotum, það er einungis ein til tvær námsgreinar voru í gangi í einu og lauk þeim áður en byrjað var á þeim

næstu. Ýmsir komu að kennslu en verkefnastjóri hélt utan um allt starfið og kenndi einnig nokkur fög. Formleg útskrift var 19. desember 2011.

SAMANTÆKT

Níu manns stunduðu námið í allt, mislengi hver og einn. Sumir hættu og aðrir byrjuðu á tímabilinu. Tel ég þetta vera mjög ásættanlegan fjölda. Hópurinn hefði ekki mátt vera stærri þegar vel var mætt en að sama skapi var heldur fámennt þegar marga vantaði. Í heildina má segja að nemendur hafi verið áhugasamir og ánægðir. Eins og við mátti búast voru ýmis atriði bæði í námi og einkalífi sem höfðu áhrif á ástundun, samskipti og líðan. Hópurinn náði að tengjast nokkuð vel og þátttakendur aðstoðuðu hver annan. Krafan um 80% mætingaskyldu tel ég hafa verið óraunhæfa og varð snemma ljóst að fáir í hópunum stóðust þær. Slök mæting orsakaðist oft af veikindum eða fötlun nemenda. Enda var sú ákvörðun tekin fljótlega á námstímanum að horfa fram hjá þessari kröfu.

Strax varð ljóst að mikil eftirfylgni við nemendahópinn var mikilvæg. Eftirfylgni og stuðningur fólst í mörgu, svo sem að hringja í nemendur á morgnana til að koma þeim af stað, veita viðtal og spjall, leysa úr togstreitu eða sætta sjónarmið. Margir nemendanna áttu ekki góðar minningar úr skóla eða höfðu upplifað að skólakerfið hafi ekki komið til móts við þeirra þarfir. Ýmsir aðrir þættir komu upp ótengdir skólanum sem þurfti að taka með í heildarmyndina. Skólinn varð því hluti af stuðningsneti einstaklingsins. Það að byrja kennslu kl. 9:40 eða 10:00, eins og gert var, hentaði ekki öllum, sumir höfðu sig einfaldlega ekki fram úr rúminu svo snemma meðan öðrum hentaði þessi tímasetning vel. Vel mætti draga þá ályktun að betri mæting hefði orðið seinnipart dags.

Eins og fram kemur hér framar voru námsþættirnir kenndir hver á eftir öðrum, til dæmis enska og íslenska á vorönn og annað á haustönn. Þetta fyrirkomulag hentar vel þeim sem eiga erfitt með að einbeita sér að mörgu í einu og skapar ákveðna festu, sem er gott. Á móti kemur að þeir sem komu inn í námið á miðju tímabili eða hættu á einhverjum tíma náðu aðeins að sitja fáa áfanga. Ef til vill hefði verið betra að skipta hverjum áfanga á milli vor og haustannar.

Í heildina má álykta að námsskráin „Grunnmenntaskóli“ henti vel til kennslu og aðlögunar að þörfum þessa markhóps.

- Námsþátturinn þjónusta var ekki kenndur, með það í huga að fæstir nemendur væru í þjónustustörfum en í staðinn var í upphafi settur inn námsþátturinn samfélagsfræði í því skyni að nota hann til að kynna nemendum og finna þeirra áhugamál, getu og þarfir. Nemendur öfluðu sér upplýsinga um málefni líðandi stundar, sitt nánasta umhverfi, örnefni, náttúru, sögu og menningu, svo eitthvað sé nefnt, ræddu þau síðan eða unnu úr þeim á annan hátt.
- Flestir þurftu að öðlast meiri færni í skrift, lestri, tungumálum, stærðfræði og tölvunotkun og uppfyllti námskráin þá þörf. Það gæti reynst nemendum mikilvægt að fara í gegnum þessa grunnnámsþætti á öðrum forsendum en í fyrri skólagöngu, sem ef til vill er ekki jákvæð í minningunni.
- Sjálfsstyrking, framsögn og verkefnavinna voru allt námsþættir sem gáfu nemendum aukið sjálfstraust og aukna sjálfsvitund en það er sennilega sá þáttur sem er hvað mest aðkallandi og mikilvægt að leggja áherslu á.
- Námsþætti, náms- og starfsráðgjöf og færnimappa voru góðir námsþættir til að beina sjónum nemanda að sér sjálfum og kortleggja þarfir, getu og væntingar.
- Reynt var að samþætta tölvunám við aðrar námsgreinar og þá aðallega íslensku.

Leitast var við að fá samfellu í námið þannig að umsjónarmaður hefði góða yfirsýn og ákveðinn sveigjaleiki væri til staðar. Kennarar væru í góðri samvinnu og samskiptum hver við annan og við umsjónarmann. Var þetta mjög mikilvægt þar sem nemendahópurinn var viðkvæmur fyrir breytingum og margir hverjir voru ekki tilbúnir að treysta nýjum leiðbeinendum.

NIÐURLAG

Verkefnið í heildina var ánægjulegt í alla staði. Vil ég nota tækifærið hér og þakka samstarfsfólki mínu fyrir samstarfið en síðast en ekki síst vil ég þakka nemendum fyrir þeirra þátttöku og samveru sem var einstaklega ánægjuleg. Ég vona að verkefni þetta leiði til aukins framboðs á námi hjá símenntunarstöðvunum. Höfum það hugfast að fjölbreytileiki er kostur og okkur ber að stefna á samfélag þar sem einstaklingurinn fær að njóta sín í öllum sínum fjölbreytileika.

UM HÖFUNDINN

Sólveig Bessa Magnúsdóttir starfar sem verkefnastjóri hjá Fræðslumiðstöð Vestfjarða. Helstu verkefni hennar tengjast námi fyrir fólk með fötlun eða námshindranir auk þess að halda utan um almenn námskeið. Sólveig Bessa er þroskaþjálfari að mennt og er einnig með diplóma í sérkennslufræðum frá Kennaraháskóla Íslands.